

تحقیق درباره شهادت امام حسن مجتبی (علیه السلام)

<"xml encoding="UTF-8?">

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

در روز شهادت امام حسن مجتبی (علیه السلام) بین علمای شیعه اختلافاتی وجود دارد که این تحقیق به بررسی این موضوع می پردازد.

اقوال در تاریخ شهادت امام حسن (علیه السلام)

در وقوع روز شهادت سبط اکبر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، امام مجتبی (علیه السلام) در ماه صفر، بین علمای شیعه اختلافی سه قول وجود دارد:

قول اول: (آخر ماه صفر)

روز آخر ماه صفر که قائل آن شیخ کلینی (قدس سره) می باشد و لازم به ذکر است که این قول را تنها ایشان ذکر کرده و قول منفردی است که با تمام وجاهت و بزرگی وی هیچ یک از علمای شیعه تا این زمان از او تبعیت ننموده‌اند. (لذا از بررسی این قول صرف نظر میکنیم).

قول دوم: (28 صفر)

اولین قائل آن شیخ مفید (قدس سره) در کتاب (مساّر الشیعة) می باشد. و این در حالی است که خود شیخ مفید در کتاب دیگرش به نام (الارشاد) از ذکر این روز به عنوان روز شهادت خودداری نموده است و تنهابه ذکر ماه صفر اکتفا کرده است

دومین قائل به این قول شیخ طوسی (قدس سره) در کتاب (تهذیب الاحکام) است. و با توجه به اینکه شیخ کلینی و شیخ مفید (قدس سرهما) در شمار مشیخه او قرار داشته اند، تنها از کلام شیخ مفید (قدس سره) در کتاب (الارشاد) تبعیت کرده است و روز خاصی را معین نکرده است. که از عدم التزام و تعیین نکردن او به روز خاص در ماه صفر، می توان استفاده نمود که کلام شیوخ خود (کلینی و شیخ مفید) در بیست و هشتم و آخر ماه صفر را نپذیرفته است.

البته لازم به ذکر است که قول بیست و هشتم صفر از سوی برخی مثل شیخ طبرسی و ابن شهرآشوب مازندرانی (قدس سرهما) مورد تأیید قرار گرفته است، لکن پس از قرن ششم تا این زمان قائلی ندارد.

قول سوم: (7 صفر)

این قول مشهور میباشد و از دو جهت حائز اهمیت است؛

جهت اول: از جهت قائلین به آن، در کمّ و کیف

این قول از جهت قائلین به آن، در کمّیت و کیفیت نسبت به قائلین دو قول مذکور برتری دارد.

اما از جهت کیفیت؛ در لسان روایات به روز دقیق شهادت امام (علیه السلام) اشاره شده است و این خود نشان از ترجیح این قول نسبت به اقوال دیگر است بگونه ای که در روایات به روز پنجشنبه اشاره شده است.

اما از جهت کمیت تعداد قائلین این قول، از قائلین دو قول مذکور بیشتر است. که در ادامه به اسناد آن اشاره میکنیم.

بنابر اسناد موجود، این قول از زمان امام کاظم (علیه السلام) رواج داشته و از سوی قاسم بن ابراهیم الرّسی «البرسی» 169-246 هـ.ق عنوان شده است.

قبل از ورود به بحث لازم است که قاسم بن ابراهیم را از دیدگاه رجالییون معرفی کنیم

نجاشی رجالی بزرگ در مورد قاسم بن ابراهیم اینگونه می‌نویسد: « قاسم پسر ابراهیم طباطبا پسر اسماعیل پسر

ابراهیم پسر حسن مثنی پسر امام مجتبی (علیه السلام) است. او صاحب کتاب (تثبیت الامامة) می باشد که از امام صادق (علیه السلام) با واسطه و از امام کاظم (علیه السلام) بدون واسطه روایت می کند.

ابوالحسن العمری در کتاب (المجدی فی انساب الطالبیین) می نویسد: «کنیه او ابامحمد فردی عفیف و زاهد بوده است و از سلاطین جور وقت دوری جسته و هدایا و مراحم آنان را اگر چه از طلا و نقره بوده، نپذیرفته است و مردم را به وصایت امام رضا (علیه السلام) دعوت می کرده و از سال 220 هـ.ق تا 246 هـ.ق که از دنیا رحلت نمود، در جبل الرّس «کوهی در نزدیک حله» مخفی بوده است.

همچنین آقا بزرگ تهرانی از او تمجید بسیار نموده است و فرموده است: او سیدی شریف و از سادات بنی الحسن (علیه السلام) است.

از این روایت قاسم بن ابراهیم، بزرگانی از فقهاء همچون شهید اول، کفعمی، والد شیخ بهائی، شیخ بهائی در (توضیح المقاصد)، علامه مجلسی در (بحار الانوار)، شیخ عبدالله بحرانی در (عوالم العلوم)، شیخ محمد حسن نجفی در (جواهر الکلام)، شیخ جعفر کاشف الغطاء در (کشف الغطاء) و شیخ عباس قمی در (انوار البهیة) «قدس سرهم» پس از قرن هفتم تا زمان حاضر تبعیت نموده اند؛ که به برخی از این روایات اشاره میکنیم:

اسناد وارده در کتب حدیثی مبنی بر شهادت در روز 7 ماه صفر

سند اول: «تثبیت الامامة»

قدیمی ترین منبعی که در این زمینه تا به حال یافت شده کتاب «تثبیت الامامة» تالیف «سید قاسم بن ابراهیم الرسی» است که در سال 246 وفات یافته است. وی که خود از نوادگان حضرت امام حسن مجتبی (علیه السلام) است، از زهاد و عباد و علمای زمان خویش بود که دارای تألیفات فراوانی است. گفتنی است وی از روات احادیث هم بوده است و بدون واسطه از حضرت موسی بن جعفر (علیه السلام) روایت نقل می کرده است. وی در کتاب خویش چنین آورده است.

«الامام الحسن (علیه السلام) ابوه الامام امیرالمومنین علی (علیه السلام)، امه فاطمه الزهراء سلام الله علیها، ولادته: ولد فی المدینه لیلۃ النصف من شهر رمضان فی السنة الثالثة للهجرة، القابه: التقی، الزکی، السبط، وفاته: توفي فی السابع من شهر صفر سنة خمسين من الهجرة»

سند دوم: قول شهید اول

یکی دیگر از کسانی که قائل بودند شهادت سبط اکبر حضرت امام حسن مجتبی (علیه السلام) در هفتم ماه صفر واقع شده است، شهید اول (متوفای 786) می باشند ایشان در کتاب شریف «دروس» جلد 2، صفحه 7 می

فرمایند: «الامام، الزکی، ابومحمد الحسن بن علی سید شباب اهل الجنة ولد بالمدينة يوم الثلاثاء منتصف شهر رمضان سنة اثنتين من الهجرة ... و قبض بها مسموما يوم الخميس سابع صفر سنة تسع و اربعین من الهجره»

سند سوم: «مرحوم کفعمی»

یکی دیگر از کسانی که قائل به شهادت امام حسن مجتبی در هفتم ماه صفر شده است، علامه بزرگوار و محدث کبیر مرحوم کفعمی صاحب کتاب شریف «مصباح» می باشد ایشان در این کتاب صفحه 509 چنین می فرماید:

«ولد فی يوم الثلاثاء منتصف شهر رمضان سنة ثلاث من الهجرة و توفي يوم الخميس سابع شهر صفر سنة خمسين من الهجرة.»

سند چهارم: پدر بزرگوار شیخ بهایی

یکی دیگر از بزرگانی که قایل به شهادت امام حسن مجتبی (علیه السلام) در هفتم صفر می باشد مرحوم علامه شیخ حسین والد مکرم شیخ بهایی در کتاب «وصول الاخبار الی اصول الاخبار» می باشد وی که متوفای سال 984 هجری است در کتاب خویش صفحه 42 میفرماید: «هو الامام الزکی ابومحمد سید شباب اهل الجنة ولد بالمدينة يوم الثلاثاء منتصف شهر رمضان سنة اثنتين من الهجرة مسموما فی المدينة يوم الخميس سابع شهر صفر سنة تسع او ثمان و اربعین و قیل سنة خمسين من الهجره عن سبع و اربعین سنة.»

جهت دوم: سیره علماء

سیره علمی علماء و متشرعه و سنت عملی آنها اینگونه بوده است که حضرات در روز هفتم ماه صفر، در کلیه بلاد شیعه اقامه ی عزا مینمودند. خصوصا این سنت در نجف اشرف و حوزه علمیه قم پس از ورود آیت الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری (قدس سره) به قم و تاسیس حوزه، دستور به تعطیلی بازار، حوزه علمیه و اقامه عزا نمودند؛ و پس از ایشان تحقّق این سنت سیره ی بزرگانی همچون آیات عظام بروجردی و گلپایگانی (قدس سرهما) که هر کدام در زمان خود مسئولیت حوزه را به عهده داشته اند، بوده است.

نظر مرحوم سیدنا الاستاد علامه طهرانی رحمه الله علیه در شهادت امام حسن (علیه السلام) بر هفتم ماه صفر است که قول اصح است و جلسات روضه ی خود را بر این تاریخ قرار می دادند که البته در این تاریخ ولادت امام کاظم (علیه السلام) هم واقع شده است ولی سیدنا استاد تذکر می دادند به دو جهت باید هفتم ماه صفر را به عزاداری برای امام حسن (علیه السلام) قرار داد: یکی اینکه جانب شهادت و اقامه عزا بر عید و ولادت مقدم است؛ فلذا در مجالس منبری در آغاز ذکری از حضرت امام کاظم (علیه السلام) به میان آورده و ادامه منبر را به حضرت امام حسن (علیه السلام) اختصاص دهد. و دوم: مقام امام حسن (علیه السلام) که جد اعلای امام موسی بن جعفر (سلام الله علیه) است، منجرّ به تقدّم آن حضرت می شود.